Kiss Henriett

KÉT ÍRÁS DARÁZS ÁRPÁDRÓL

Darázs Árpád, a kiváló zenepedagógus, karnagy és karmester 85 évvel ezelõtt, 1922. július 7-én született Jászberényben. Az itt töltött gyermek-és diákévek után Budapesten, a Liszt Ferenc Zenemûvészeti Fõiskolán folytatott felsõfokú zenei tanulmányokat. Az 1941/42-es tanévtõl az 1943/44-es tanévig az egyházzenei tanfolyamon Bárdos Lajos tanítványa volt. 1944-ben egyházkarnagyi oklevelet kapott. Az 1944-/45-ös tanévtõl 1945/46-os tanévig ugyanabban az intézményben, a középiskolai ének-tanárképzõ tanfolyamot végezte el Ádám Jenõ és Gárdonyi Zoltán vezetésével. A második világháború végét követõen két tanéven át a Jászberényi Állami Líceum és Tanítóképzõ Intézet ének-zene tanáraként dolgozott. Ezután visszakerült Budapestre, ahol többek között a Magyar Rádió és Televízió énekkarának lett a karnagya.

1956-ban családjával együtt elhagyta Magyarországot és az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. Darázs Árpád Massachusetts, majd Connecticut államokban szobafestõként és pincérként dolgozott. Muzsikusként elsõ jelentõs munkája 1957-61 között Farmingdale-ben (New York) a Szent Kilián Fiúkórus vezetése volt. Kodály Zoltán koncepciója szerint tanította az amerikai fiúkat, akikkel jelentõs sikereket ért el. Többek között meghívást kaptak a Lincoln Center megnyitó ünnepségére, ahol Leonard Bernstein vezényletével Mahler mûvében, az Ezrek szimfóniájában énekeltek.

1961-66 között a rockville-i Molloy College-ban (New York), illetve 1962-66 között a Columbia University (New York) tanárképzõ fakultásán mûködött. Ugyanitt 1972-ben doktori fokozatot szerzett.

1966-ban a Dél-Karolina Egyetem professzora lett. Nem sokkal a kinevezése után megalapította az egyetem Hangversenykórusát. Ezzel a kiváló együttesel kétszer is (1976-ban és 1984-ben) elsõ díjat nyert a rangos debreceni Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen. Több helyi zenei együttes munkáját irányította Columbiában, Dél-Karolina állam fõvárosában: így a Columbia Filharmonikus Zenekart, a Palmettói Mesterdalnokokat, a -Columbia Fiúkórust, a Columbia Borbély Együttest, a First Presbyterian Egyházi Énekkart vezényelte rövidebb-hosszabb ideig. Jel és hangzás címmel tankönyvet írt, amelyben a kodályi elveket ültette át amerikai környezetbe. Tanítványai a mai napig a legnagyobb szeretettel és tisztelettel emlékeznek mesterükre. Legnagyobb karriert befutott tanítványa Raymond Hughes, aki jelenleg a New York-i Metropolitan Operaház énekkarának karigazgatója.

Darázs Árpád leukémiában hunyt el 1986. december 16-án. Hatvannégy éves volt.

Felesége, Darázs Piroska 2004-ben halt meg. Lányuk és két fiuk a családjaikkal együtt az Amerikai Egyesült Államokban élnek.

Egy dokumentumértékû magánlevélrõl[1]

A levél két momentuma is kiemelést érdemel. „Szeretném meglátogatni a gimnáziumi és a Tanítóképzõ énekkari próbáját; - tudod, hogy ott kezdett zenei érdeklõdésem megerõsödni."- írta Darázs Árpád. A fõiskolán ének-zene tanárként eltöltött néhány év tehát meghatározó volt további pályáján. A másik momentum, amit érdemes kiemelni a levélbõl, az 1972-es kaliforniai Kodály Szimpózium. Ide vezényelni hívták meg Darázs Árpádot, de lehetõsége volt népes magyar küldöttséggel is találkozni. A magyar küldöttség közül Kodály Zoltán özvegyét, Péczely Saroltát, Szõnyi Erzsébetet és Vikár Lászlót említi név szerint.

Dec. 16., 1973

Kedves Ottó

Most ismét kezembe került kedves leveled amelyben mellékeltél egy templomi hangversenyednek a magas színvonalú mûsorát. Viszonzásul elküldök egy legutóbbi mûsorunkat, hogy megköszönjem kedvességedet.

Az ok amiért, most hirtelen írok, hogy talán sikerül haza ugranom Ujévre s persze, hogy tervezek lelátogatni szülõvárosomba, Jászberénybe is. Ezzel kapcsolatban a következõket gondoltam magamban, hogy mit is szeretnék csinálni otthon. Itt van a lista:

1. Szeretnék találkozni valamelyik este az Ujévet követõ héten, volt barátaimmal és osztálytársaimmal egy-két pohár borra valamilyen jobb vendéglõben, ahol néhány óráig elbeszélgethetnénk, (persze én hívnám meg õket italra) csak néhány név, ha tudnál velük beszélni: Andrássy Jóska, Varga Pali, Bús Jancsi, Benke Laci, Darázs Berci[2], Tímár testnevelési tanár…most hirtelen több nem jut eszembe,

2. Szeretném meghallgatni a Te templomi énekkarod és a Palotási kórust

[1] Darázs Árpád 1973. december 16-án kelt, Horváth Ottóhoz írt levele. Horváth Ottó (1917-1974) kiváló egyházkarnagy, zeneszerzõ és zenetanár volt a múlt században Jászberényben. Horváth Ottó és családja baráti kapcsolatban állt Darázs Árpáddal. A kapcsolat, amint azt Darázs Árpád alábbi levele is tanúsítja, a Darázs család amerikai letelepedése után is megmaradt. A most közölt levél Horváth Ottó özvegyének, Horváth Ottónénak a tulajdonában van. Az õ szíves engedélyével adjuk közre.

[2] Benke László festõmûvész és Darázs Albert a Lehel Vezér Gimnáziumban volt Darázs Árpád osztálytársa. (Névrokonságban álltak egymással.)

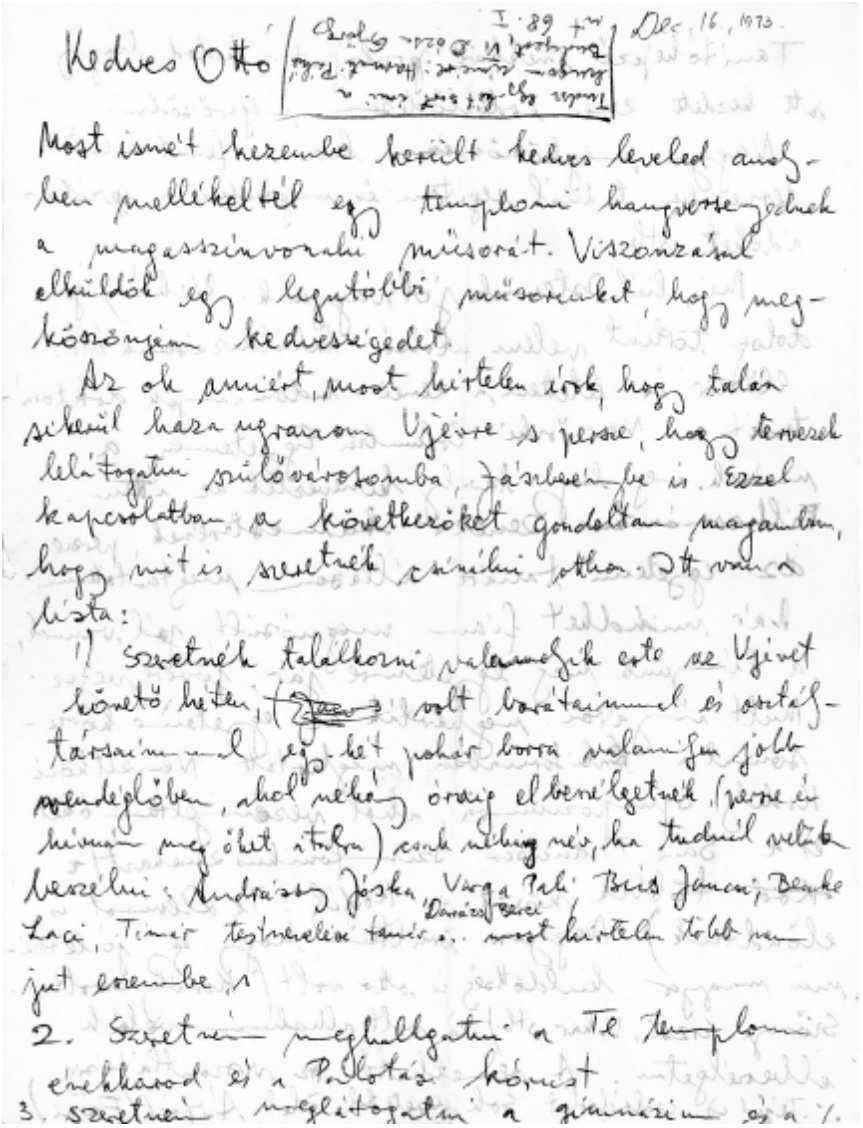

Kedves Otto

Dec. 16, 1973.

Most ismét kezembe került kedves leveled amelyben mellékeltél egy templomi hangversenyednek a magasszínvonalú műsorát. Viszonzásul elküldök egy legutóbbi műsorunkat, hogy megköszönjem kedvességedet.

Az ok amiért most hirtelen írok, hogy talán sikerül haza ugranom Újévre s persze, hogy tervezek lelátogatni szülővárosomba, Jászberénybe is. Ezzel kapcsolatban a következőket gondoltam magamban, hogy mit is szeretnék csinálni otthon. Itt van a lista:

1) Szeretnék találkozni valamelyik este az Újévet követő héten, (volt barátaimmal és osztálytársaimmal egy-két pohár borra valamilyen jobb vendéglőben, ahol néhány óráig elbeszélgetnek (persze én hívnám meg őket átalra) csak néhány név, ha tudnál velük beszélni: Andrássy Jóska, Varga Pali, Bias Jancsi, Benke Laci, Timár testnevelési tanár, Darázs Berci ... most hirtelen több nem jut eszembe, s

2. Szeretném meghallgatni a Te templomi énekkarod és a Palotási kórust

3. szeretném meglátogatni a gimnázium és a ./.

Tanítóképző énekkari próbáját, – tudod hogy ott kezdett zenei érdeklődésem megerősödni.
Nagyon megköszönném, ha a fenntemlitett tervemben tudnál segíteni és megtudni a próbaidőket stb.
Mi, hál Istenuk jól vagyunk. Nehány jó dolog történt velem utólsó találkozásunk óta. Először is letettem a zenei-tudományok doktorátusát a New Yorki Columbia Egyetemen a másik meg, hogy tavaly kinevezték az ittenni Filharmónikus Zenekar karmesterének, persze az egyetemi tanári állásom megtartottam. Már mindkét fiam megnősült, jól vannak, a lányunk még egyetemre jár, jövőre végez. Mult nyáron meghártik az egyetemre körusomat a Kaliforniában megtartott Nemzetközi Kodály Szimpoziumra, ahol vezényeltem őket és a San Francisco Szimfonikus zenekart (a ~~Kod~~ többek között a Kodály: Te Deumot is előadtuk). Nagyon örültem, hogy egy jó létszámú magyar küldöttség is otto volt (Kodály Sarolta, Szőnyi Erzsi, Vikár stb.) és volt alkalmam velük elbeszélgetni. A remélhető ~~az~~ viszontlátásig.
Téged és családodat sok szeretettel Ölel Árvád (Fáni)

3. Szeretném meglátogatni a gimnáziumi és a Tanítóképzõ[3] énekkari próbáját; - tudod hogy ott kezdett zenei érdeklõdésem megerõsödni.

Nagyon megköszönném, ha a fent említett tervemben[4] tudnál segíteni és megtudni a próbaidõket stb.

Mi, hál' Istennek jól vagyunk. Néhány jó dolog történt velem utolsó találkozásunk óta. Elõször is letettem a zenei-tudományi doktorátusát a New Yorki Columbia Egyetemen a másik meg, hogy tavaly kineveztek az itteni Filharmónikus Zenekar karmesterének[5], persze az egyetemi tanári állásom[6] megtartottam.

Már mindkét fiam megnõsült, jól vannak, a lányunk[7] még egyetemre jár, jövõre végez.

Mult nyáron meghívták az egyetemi kórusomat a Kaliforniában megtartott Nemzetközi Kodaly Sympoziumra ahol vezényeltem õket és a San Francisco Szimfonikus Zenekart, (többek között a Kodály: Te Deumot[8] is elõadtuk). Nagyon

---

[3] A Jászberényi Állami Líceum és Tanítóképzõ Intézet 1946-47-es iskolai évrõl kiadott évkönyvében olvasható, hogy Darázs Árpád középiskolai énektanár a II. félévben óraadó minõségben tanított az intézetben. Szolgálati éveinek száma összesen kettõ. Szolgálati éveinek száma ennél az intézetnél kettõ. Az évkönyvben megtaláljuk az általa tanított osztályok felsorolását is. Éneket az I.a, I.b, II.a, II.b osztályokban heti 1-1 órában, a III.a és III.b osztályokban heti 2 órában tanított. Zenét az I.a., I.b., II.a, II.b, III.a., III.b., IV.a, IV.b., V.a és V.b. osztályokban heti 1-1 órában tanított. Heti óraszáma összesen 17 volt. Nem volt osztályfõnök és nem volt egyéb szolgálati beosztása. Érdekességképpen még megjegyezzük, hogy Darázs Árpád két húga, Darázs Margit és Darázs Melinda ebben a tanévben a III. b. osztály tanulói voltak, így bátyjuk, Darázs Árpád tanított nekik éneket és zenét. Mindketten egyes osztályzatot kaptak énekbõl is, és zenébõl is. In: A Jászberényi Állami Líceum és Tanítóképzõ Intézet Évkönyve az 1946-47-es iskolai évrõl. Szerkesztette: Jantsky Béla igazgató. 4., 12., 25. o.

[4] Darázs Árpád nem csak akkor érdeklõdött szülõvárosában folyó zenei életrõl, együttesekrõl, amikor már elhagyta az országot. Azután is visszajárt, amikor a Tanítóképzõbõl Budapestre került. Ennek egy példájára Arató Antalné Pesti Rozália emlékezett vissza. Az 1953-54-es tanévben, amikor a Központi Iskola, a régi Székely Iskola énekkara a Magyar Rádióban készült fellépni, az iskola ének-zene tanára és a kórus karnagya, id. Bakki József lehívta Jászberénybe Darázs Árpádot, hogy meghallgassa a kórust. Darázs Árpád nagyon segítõkész volt, nem csak a kóruspróbára, hanem a rádiófelvételre is elment a kórussal.

[5] Darázs Árpád 1969 és 1972 között vendégkarmesterként már dirigálta a Columbia Filharmonikus Zenekart. 1972-ben nevezték ki a zenekar zeneigazgatójává. 1980-ig töltötte be ezt a posztot. Kapcsolata a zenekarral ezután sem szakadt meg: a halála elõtti utolsó évig, 1985-ig idõrõl-idõre vezényelte az együttest. Ld.: Kiss Henriett: Darázs Árpád repertoárja a Columbia Filharmonikus Zenekar élén. In: Jászsági Évkönyv 2006, 79-87.o.

[6] A Dél-Karolina Egyetemen tanított Darázs Árpád, ezt a munkáját tartotta meg a zenekari kinevezés mellett.

[7] A fiúk: Bert és Desi Darázs. A lányuk: Judy Darázs. Késõbb, férjezett néven Judy Brooks

[8] Darázs Árpádnak a Columbia Filharmonikus Zenekar élén töltött éveinek repertoárját elemezve megállapíthatjuk, hogy Kodály mûveit az új hazában is igen sokszor vezényelte Darázs Árpád. A Budavári Te Deumot is többször hallhatta tolmácsolásában az amerikai közönség. Ld. Kiss Henriett: Darázs Árpád repertoárja a Columbia Filharmonikus Zenekar élén. In: Jászsági Évkönyv 2006, 79-87.o.

örültem, hogy egy jó létszámú magyar küldöttség is ott volt (Kodály Sarolta[9], Szõnyi Erzsi[10], Vikár[11] stb.) és volt alkalmam velük elbeszélgetni. A remélhetõ viszontlátásig Téged és családodat sok szeretettel ölel, Árpád (Fáni)[12]

Ui.: Tudsz egy-két sort írni a hugom címére: Harmati Pálné, Budapest, VI. Dózsa György út 68. I.

Egy fontos zenepedagógiai mûrõl

Darázs mindenhol a Magyarországon elsajátított Kodály koncepció alapján oktatta tanítványait. Sikerrel alkalmazta a módszert. "Amikor Árpád a doktorátusán dolgozott a Columbia Egyetemen, aközben a farmingdale-i Szent Kilián Fiúkórusát is vezényelte. A fiúk tanításában a Kodály-módszert alkalmazta. Nagyon híressé vált ezzel, mivel a fiúk bonyolult kottákat is könnyedén olvastak lapról. Ennek a hírnévnek köszönhetõen vehettek részt a Lincoln Center megnyitó ünnepségének elõadásán. Gustav Mahler Ezrek szimfóniájának elõadásán énekeltek Leonard Bernstein vezényletével."- így emlékszik vissza John Bauer professzor, aki a Dél-

[9] Kodály Zoltánné Péczely Sarolta (1940-) Kodály Zoltán második felesége, mai is élõ özvegye. Kodály Zoltán a levélben említett szimpózium idején már nem élt, de korábban, 1966-ban, amikor az Amerikai Egyesült Államokban járt, maga is találkozott Darázs Árpáddal. Így emlékszik vissza Kodály: "Hallott valamilyen gyermek-elõadást? Kórusokat, iskolai programokat?" "Nem hallottam ilyet, csak tavaly, amikor Darthmouthban voltam. Hazánkfia, Darázs Árpád, aki Long Islandben dolgozik, felnevelt egy mintegy 30 gyerekbõl álló csoportot. Darázs az általunk használt módszert alkalmazza. Ezzel bebizonyítja, hogy ez a módszer jó az amerikai gyermekeknek is. Éppen csak a gyakorlati anyagot kell az amerikai zenei kincsbõl, az õ népdalaikból venni, a magyar helyett." Kodály Zoltán: A zeneoktatás társadalmi jelentõségérõl. Nyilatkozat. In: Kodály Zoltán: Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. III. Közreadja. Bónis Ferenc. Zenemûkiadó, Budapest, 1989. 197. o.

[10] Szõnyi Erzsébet (1924-): zeneszerzõ, tanár. A budapesti Liszt Ferenc Zenemûvészeti Fõiskolán 1942-45 Bárdos Lajos és Vásárhelyi Zoltán (középiskolai énektanárképzõ), 1943-47 Viski János (zeneszerzés) és Kodály Zoltán (népzene), 1944-46 Szegedi Ernõ (zongora) és Weiner Leó (kamarazene) növendéke. 1947-48-ban a párizsi Conservatoire-on képezte magát tovább. 1945-48 gimnáziumi énektanár, 1948-81 a Liszt Ferenc Zenemûvészeti Fõiskolán tanított, 1960-81 mint a középiskolai énektanár és karvezetõ szak vezetõje, egyetemi tanár. Mûvei: színpadi zenék, zenekari mûvek, vokális zenekari mûvek, orgona-, zongoradarabok, kamarazene-darabok, dalok, kórusok stb. In: Brockhaus Riemann Zenei lexikon. Szerkesztette: Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadás szerkesztõje Boronkay Antal. III. Budapest, Zenemûkiadó, 1985. 472-473. o.

[11] Darázs Árpád csupán a vezetéknevet említi ("Vikár"). Minden bizonnyal Vikár Lászlóra gondolhatott. Vikár László (1929-) népzenekutató. A budapesti Liszt Ferenc Zenemûvészeti Fõiskolán 1947-51 a középiskolai ének-zenetanári és karvezetõi (Ádám Jenõ, Vásárhelyi Zoltán), 1952-56 a zenetudományi (Kodály Zoltán) szakot végezte. 1956-59 Kodály aspiránsa volt, 1960-70 tudományos munkatárs, 1981-tõl igazgatóhelyettes az MTA Népzenekutató Csoportjában, ill. 1970-tõl az MTA Zenetudományi Intézetében. A zenetudományok kandidátusa (1966). Számos könyve és tanulmánya jelent meg magyarul és idegen nyelveken. In: Brockhaus Riemann Zenei lexikon. Szerkesztette: Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadás szerkesztõje Boronkay Antal. III. Budapest, Zenemûkiadó, 1985. 612-613. o.

[12] Darázs Árpád beceneve

Karolina Egyetemen és a Columbia Filharmonikus Zenekar másodkarmestereként volt Darázs Árpád kollegája.[13]

Kodály Zoltán, amikor 1966-ban az Amerikai Egyesült Államokban járt, maga is találkozott Darázs Árpáddal. Így emlékszik vissza Kodály: "Hallott valamilyen gyermek-elõadást? Kórusokat, iskolai programokat?" "Nem hallottam ilyet, csak tavaly, amikor Darthmouthban voltam. Hazánkfia, Darázs Árpád, aki Long Islandben dolgozik, felnevelt egy mintegy 30 gyerekbõl álló csoportot. Darázs az általunk használt módszert alkalmazza. Ezzel bebizonyítja, hogy ez a módszer jó az amerikai gyermekeknek is. Éppen csak a gyakorlati anyagot kell az amerikai zenei kincsbõl, az õ népdalaikból venni, a magyar helyett."[14]

Rosanne McDowell, Darázs Árpád volt egyetemi hallgatója így emlékezik: "Darázs Árpád Hangversenykórusának énekese voltam a Dél-Karolina Egyetemen 1969 és 1976 között, és abban a kivételes szerencsében volt részem, hogy karvezetést tanulhattam Darázstól. Darázs Árpád a legkiválóbb tanár volt, akivel valaha találkoztam. (…) Az egyik adomány, amit tõle kaptunk, és amit én a legtöbbre tartok: a kottaolvasás és a hallás tökéletesítése a Kodály-módszer által. Még ma is látom magam elõtt, ahogy némán, kézjelekkel "énekel" egy dalt, és várja, hogy a kézjeleit utánozva válaszoljunk a megfelelõ hangmagasságon és a megfelelõ idõben. Ha valaki nem volt jó kottaolvasó akkor, amikor elkezdett Darázs Árpádnál tanulni, addigra, mire befejezte a tanulmányait, azzá vált! (…) Úgy tekintem a Darázs mellett töltött éveimet, mint életemnek az egyik legnagyszerûbb élményét, és ezért mindig köszönetet mondok az Úrnak." [15]

Darázs Árpád zenepedagógusi munkájának elméleti betetõzése annak a tankönyvnek[16] a megírása volt, amelyet az alábbiakban ismertetek. A könyv Sight and Sound. Visual Aid to Melody and Harmony címmel 1965-ben jelent meg a Boosey and Hawkes kiadónál. (A könyv címét így lehetne magyarra fordítani: Jel és hangzás. Vizuális segítség a dallamhoz és a harmóniához.) Darázs Árpád szerzõtársa Stephen Jay volt.

Magyarországon, különösen ének-zene tanároknak, ismerõsnek tûnnek majd a tankönyvben szereplõ gondolatok, módszerek. Nem véletlenül, hiszen a kodályi gondolatokat ültette át az amerikai környezetbe Darázs Árpád. A hallás utáni daltanítás, a dallami és ritmikai ismeretnyújtás, a készségfejlesztés, a többszólamúság,

[13] Kiss Henriett: Darázs Árpád az Amerikai Egyesült Államokban. In: Jászsági Évkönyv 2005. 23-24. o.

[14] Kodály Zoltán: Visszatekintés. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. III. Közreadja: Bónis Ferenc. Zenemûkiadó, Budapest. 1989. 197. o.

[15] Kiss Henriett: Darázs Árpád az Amerikai Egyesült Államokban. In: Jászsági Évkönyv 2005. 24. o.

[16] Köszönöm John Bauer hegedûmûvésznek, a Dél-Karolina Egyetem professzor emeritus-ának, hogy elküldte nekem Darázs Árpád tankönyvének tanári kézikönyvét, és ezáltal lehetõvé tette számomra ennek a cikknek a megírását.

a jelrendszerrõl történõ daltanítás algoritmusai, feladatai: minden a magyar gyökerekre utal.

A tankönyvbõl a bevezetést és az elsõ leckében foglaltakat ismertetem részletesebben. A második leckétõl kezdõdõen a leckék legfontosabb momentumait emelem ki. Úgy gondolom, a bevezetés és az elsõ lecke részletes bemutatása után elegendõ rövidebben írni a továbbiakról.

ELÕSZÓ

A könyv célja a hallás és az énekhang útján a zenei készség fejlesztése. A hallás fejlesztése és középpontba helyezése egyrészt a hangszeres képzést, másrészt az intelligens és élvezetes zenehallgatást segíti elõ. Lehetõség szerint fiatal korban kell elkezdeni foglalkozni a hallásfejlesztéssel. A tankönyvírók célja a fiatalok zenei hallásának fejlesztése volt.

A köszönetnyilvánítások során Darázs Árpád köszönetet mond Kodály Zoltánnak, aki a kezdeti inspirációt adta ehhez a munkához. Köszönet illeti Raphael atyát is, aki az általa alapított Farmingdale-i Fiúkórus képzésében megengedte ennek a módszernek a használatát (a kórus széles körben demonstrálta a módszert). Köszönet illeti az USA több egyetemén, fõiskoláján belül mûködõ zenei tanszékek vezetõit is, akik intézményükben kipróbálták a módszert és további munkára bátorították a szerzõt.

BEVEZETÉS

A zene a hallás mûvészete. A legjobb eszköz a zene tanulmányozására és élvezésére a fül. A hallásképzés céljai:

- Megfelelõen válogatott és fokozatosan összeállított anyagok minden egyes tanulmányi szinten
- A mozgó dó használata
- Kézjelek alkalmazása
- A ritmikai elemek szisztematikus bemutatása és megismertetése

A hallás nem más, mint észlelés és emlékezés a zenei hangzások és minták kapcsolataira. Elsõdleges eszköz, mivel a zenészség összes elemét hallás útján tanulják a tanulók.

Három fázist különíthetünk el:

- A hangzás meghallása
- A hangzás észlelése
- A hangzás reprodukálása

Alapvetõen a dallam alapján kell a hallást fejleszteni, mert a zene lényege a dallam. Minden más (pl.: harmónia) a dallam származéka, és csak másodlagos jelentõsége van a hallásfejlesztésben.

A hangszeres tanár munkáját is megkönnyítjük hallásfejlesztõ munkánkkal. A

jövõ muzsikusai számára pedig az alapokat rakjuk le. Ezt a fejlesztõ munkát korai gyermekkorban kell elkezdeni, nem pedig fõiskolai szinten, amint az Darázs Árpád idejében nagyon gyakori eset volt.

A fejlesztõ munka három eleme:

- Lapról olvasás: kottakép átváltoztatásának képessége zenei hangzásokká
- Diktálás: zenei hangzások írott szimbólumokká való átalakításának képessége
- Ritmusok: felismerés és lejegyzés

Kodály Zoltán magyarországi módszeréhez hasonlóan képzelte el Darázs Árpád az amerikai fiatalok tanítását. Kodály az angol John Curwen (1816-1880) Tonic Sol-Fa elnevezésû módszerét fejlesztette tovább, Darázs Árpád pedig ezt vette át, de az angol anyanyelvû közösség számára eszközölt némi változtatást a szolmizációs nevekben, kézjelekben, ritmusjelekben (ezekrõl a megfelelõ helyen teszek említést).

Ezután Darázs részletesebben írt a szolmizáció történetérõl és fajtáiról. A Three Blind Mice kezdetû gyerekdal példáján mutatja be a szolmizáció különbözõ fajtáit.

A pentatónia nem csak Magyarországon jelentheti a kiindulópontot a zenei képzésben, hanem Amerikában is. Darázs itt a déli spirituálékat, a western dalokat és a Brit-szigetekrõl örökölt népzenét hozza fel példaként.

A ritmusértékek nevében változtatásokat eszközöl a kiejtés kedvéért: a nyolcadérték magyar gyakorlónevét ("ti") átírja és "tee"- nek írja, a negyedérték magyar gyakorlónevébõl ("tá") "tah" lesz az USA-ban.

Ezután a kézjelek bemutatása következik. A könyv bal oldalán Curwen kézjeleit láthatjuk, jobb oldalon pedig a kicsit módosított, amerikai használatra szánt kézjeleket. Az eltérések: újonnan vezeti be Darázs a "tá", a "szi" és a "fi" kézjeleit (Curwennél ezeknek a hangoknak még nem volt kézjelük.). A szerzõk találták ki a nagyon gyakori módosított hangoknak ezeket a kézjeleket.

Hogyan használjuk a kézikönyvet? A diákoknak van saját tankönyvük, amiben csak annyit látnak, ami a szerzõk szerint oktatás céljából éppen szükséges, többet nem. (A dalok kottái nincsenek benne a diákok könyveiben, az ütemmutatók egyszerû formában vannak kiírva, az elõjegyzések helyett csak a "dó" vagy a "szó" hang helyét látja a tanuló a vonalrendszerben.)

Leckék: minden lecke elején egy dal áll, amibõl kiemelik a szemléltetéshez szükséges dallami vagy ritmikai elemet. Minden lecke tartalmaz dallami és ritmikai feladatokat, olvasó gyakorlatokat, valamint diktandót. A tanári kézikönyvben a szerzõk csak javaslatokat közölnek a tanításhoz. Útmutatásokról van szó: a kreatív tanár szabadon használhatja fel a tankönyvben szereplõ feladatokat.

A dalok bemutatása. Énekes elõadásban kell bemutatni a dalokat. A szerzõk tanácsa, hogy kerüljük a zongora használatát (a lehangolódott zongora halláskárosodáshoz vezethet). Ritkán és megfelelõ módszer birtokában, ha a tanár jól tud játszani, furulyázhat vagy hegedülhet, és ezzel színesítheti az órát.

Kezdõhangok. Fontos a megfelelõ hangmagasságban való éneklés. A megfelelõ hangmagasság megválasztásánál számít az életkor, a tapasztalat, de a napszak is.

Kézjelek. A tanár bal kézzel kézjelez, a diákok jobb kézzel utánozzák (tükör). A szerzõk ecsetelik a kézjelek elõnyeit.

Ritmus bemutatása. A kétszólamú feladatok különbözõ formában oldhatók meg. Az osztályt például két csoportra osztjuk, vagy két tanulót választunk ki, vagy önként jelentkezõkkel dolgozunk, vagy egy diák oldja meg a feladatot: jobb kézzel a felsõ szólamot, bal kézzel az alsó szólamot szólaltatja meg, vagy az egyik szólam tapsolással, a másik szólam lábdobbanással szólal meg.

A szolmizációs hangok megtanítása. A leckék élén álló dalban elõfordul az újonnan megtanítandó dallamhang. Dallamelvonással eljutnak az új szolmizációs hanghoz: kiemelik a motívumot a dalból, kapcsolatot keresnek az új és a korábban tanult szolmizációs hangok között, nevet adnak az új hangnak. Elhelyezik az új hangot a vonalrendszerben, kézjelezik és szolmizálják az új dallamhangot. Kézjelezéssel, szolmizálással, lejegyzéssel és diktálással gyakorolják az új hangot.

Daltanítás. Három módszer szerint lehet dalt tanítani a gyerekeknek:

- Hallás után
- Betûkottáról
- Hangjegyekrõl

Hallás után: a diákok utánozzák a tanár énekét. A tanár elõször elénekli a teljes dalt. A tanár újra elénekli az elsõ részt, a diákok utánozzák, begyakorolják az elsõ részt. A tanár folytatja a következõ résszel. A diákok utánozzák és begyakorolják ezt a részt is. A tanár összekapcsolja az elsõ és második részt, a gyerekek visszaéneklik a hallottakat. A tanár ugyanilyen módon folytatja a dal megtanítását. (Az "O Sailor, Come Ashore" kezdetû dalon kottapéldával mutatja be ezt a módszert.)

Betûkottáról: A "Polly Wolly Doodle" kezdetû dalon keresztül mutatják be a szerzõk az algoritmust. A hangjegyrõl való daltanítás algoritmussorát is leírják.

ELSÕ LECKE

Az óra a gyerekek számára jól ismert dal, az America the Beautiful eléneklésével kezdõdik. A dallam "szó-mi" hangpárral indul. (Ezt a két szolmizációs hangot kell elsõként megtanulniuk a gyerekeknek, ezért került ez a dal az elsõ lecke élére). A kézikönyv közli a kottapéldát is. A következõkben, a dal eléneklése után, az osztály az elsõ négy hangot dúdolja, majd meghatározzák, hogy egy-egy ismételt magasabb és mélyebb hang szerepel a részletben. Megjegyzik, hogy más dal is kezdõdik ilyen hangokkal, például: The Army Goes Rolling Along és a Camptown Races. (Ezeknek a daloknak a kottapéldái szerepelnek a tanári kézikönyvben.) A lecke elején található dalt akár ki is lehet cserélni ezekre a dalokra, hiszen a célnak ezek is megfelelnek.

A következõkben egy új dal, a What's Your Name kezdetû dalt kell megtanítani a tanulóknak. A dal kottája szerepel a tanári kézikönyvben is, és a tanulók tankönyvében is. A daltanítás algoritmusa:

1) A tanár felhívja a diákok figyelmét a dallam emelkedésére és süllyedésére. Az elsõ három hang ("szó-mi-szó") elég az illusztrálásra.

2) Ez a dallamfordulat könnyen megjegyezhetõ. Sok dal kezdõdik így, pl.: America the Beautiful, de a What's Your Name kezdetû dallam is ebbõl a két hangból építkezik.

3) Megtanítja, hogy a magasabb hangot "szó"-nak, az a mélyebb hangot "mi"-nek nevezzük. Az újabb éneklés során a tanulók szolmizálva éneklik a részletet.

4) A dallamot ezután szolmizálják és kézjelezik.

5) A tanulók a What's Your Name kezdetû dalt éneklik és kézjeleznek.

6) További dalokat sorolnak fel, amik szintén ezzel a hangpárral kezdõdnek: Come Thou Almighty King, Where Is My Little Dog Gone, The Army Goes Rolling Along.

Olvasógyakorlatok következnek a "szó-mi" hangpár begyakorlására. A példák a tanulók tankönyvében is szerepelnek. A diákok betûkotta alapján szolmizálják és kézjelezik a rövid motívumokat.

A ritmussal való ismerkedés elején a ritmust, mint zenei szívverést aposztrofálják a szerzõk.

Új dalt hoz a tankönyv: Say Your Name. A dal szövege: Say your name again, My name is Peter Pan. Magyarul: Mondd meg újra a nevedet. Az én nevem Peter Pan. A dal a legegyszerûbb magyar gyermekdalokra emlékezetet, "szó" és "mi" hangokon mozog a dallam. A dallam második részében be lehet helyettesíteni a nevet, mindenki a sajátját mondja, amikor õt kérdezték. A tanár mindig más gyerekre mutat éneklés közben, akik a Peter Pan név helyére a saját nevüket helyettesítik be. Másképpen is elõ lehet adni a dalt: daléneklés közben a gyermek egy másik fiúra vagy lányra mutat a 'your' szónál. Amikor a gyerek befejezte a dal éneklését, az a tanuló énekeli el a teljes dalt, akire a társa mutatott. Majd így tovább.

A tankönyv írói visszatérnek a ritmushoz.

1) Az elsõ lecke ritmusértékei a negyed és a nyolcadpár. Cél, hogy a tanuló megérezze a mozgást, a lüktetést a zenében. Ezért van az, hogy nem a nagyobb ritmusértékekkel kezdik az ismerkedést. A negyedhangok mögött a magyarázat szerint „sétáló", a nyolcadok mögött „szaladó érzés" van. Különbözõ példákkal próbálják meg szemléltetni a két hangérték közti különbséget: a kézikönyv rajzain látható kis inga kettõt üt, amíg a nagy óra ugyanannyi idõ alatt csak egyet. Másik példa: a kicsi gyerek kettõt lép, míg a felnõtt, a tanár csak egyet. Az osztállyal gyakorlásként elõször négy sétáló lépést, majd nyolc szaladó lépést tesznek meg. Ezután ketté lehet bontani az osztályt: az egyikcsoport "lép", a másik "szalad":

2) A tanulók a hallás után tanult dalt éneklik és éneklés közben minden egyes hangra lépnek egyet. Az osztály most "sétál", csak négy lépést tesznek meg, miközben két ütemet énekelnek. A sétálás a negyedekkel azonos. Egy diák a táblán rögzíti, hogy hol vannak azok a helyek a dalban, amikor egybeesik a lépés a dallammal. Az osztály lalázva énekli a dalt. Az osztállyal közösen meghatározzák, hogy hányat laláztak az elsõ lépésnél, a másodiknál, harmadiknál, illetve a negyediknél.

3) A sétáló hangokat "tá"-nak mondjuk, a szaladó hangokat "ti-ti"-nek. (A bevezetõben szóltam arról, hogy Darázs a kiejtés hozzávetõleges megtartása

érdekében angolosította a ritmusértékek gyakorlónevét. Így a "tá"-ból "tah", a ti-bõl "tee" lett.) A Say Your Name Again dal ritmusa: "tá tá ti-ti tá, tá ti-ti ti-ti tá".

A szerzõk megtanítják az új ritmusértékek írását. A "tá" értékeket egyenes vonallal írjuk, a "ti-ti"-ket ívvel összekötjük. (Darázs ismét eltér egy kicsit az általunk megszokott írásmódtól. A nyolcadpárokat kifejezetten félkörívben köti össze.) Bemutatják a szabályos kottázást is: a szárakhoz odaillesztik a hangjegyek fejét is. Figyelmet fordítanak arra is, hogy hogyan tudják egy mozdulattal leírni a ritmusjeleket a tanulók.

Ritmusdiktálás következik. Eltapsolják a "tá tá ti-ti tá" ritmusképletet.

1) A tanulók (az egész osztály, vagy önként jelentkezõk) a ritmusképletet emlékezetbõl tapsolják.

2) Valaki ritmusnévvel elolvassa a ritmust.

3) Az egész osztály olvassa a ritmust.

4) Az osztály lejegyzi a ritmust a tankönyvébe.

5) Az elõzõ ritmushoz hasonló ritmusképletek használata negyed- és nyolcadértékekkel. Négy példát hoz a tankönyv.

6) A gyerekek által kitalált variációk még élvezetesebbé tehetik a ritmusdiktálást. Például: egy diák tapsolja a ritmust, az egész osztály visszaolvassa a megfejtett ritmust.

Ritmusgyakorlatok következnek. Négy, viszonylag hosszú ritmusgyakorlatot hoz a kézikönyv és a tankönyv. A diákok tapsolják és olvassák ezeket a példákat. A példákban azt is bejelölik, hogy hol vehetnek levegõt a gyerekek.

Még nehezebb ritmikai feladatok következnek. A példák nincsenek benne a gyerekek tankönyvében, ezeket fel írni a táblára.

1) Egyszerû kétszólamú ritmusgyakorlat, amelyben a felsõ szólamot tapsolni kell, az alsó szólamnál pedig sétálni kell (az alsó szólam végig negyedekbõl áll).

2) Variálják az elõadásmódot: az összes negyedet olvasni kell, a nyolcadokat tapsolják.

3) A negyedeket kell kilépni, a nyolcadot tapsolni.

4) A tanulók bal kézzel ütik a negyedeket, a nyolcadokat jobb kézzel, ceruzával kopogják.

A következõkben ismét a dallamra fókuszálnak a szerzõk. Elõször a kézjelekkel foglalkoznak.

1) A tanár egyszerû dallamokat épít fel a kézjeleivel. Az osztály éneklés közben utánozza õt.

2) Egy tanuló kézjeleket mutat az osztálynak. Az osztály többi tagja utánozza a kézjeleket és szolmizálva énekli a dallamot.

3) A tanár kézjelek nélkül szolmizálva énekel. A tanulók kézjelekkel együtt éneklik vissza a dallamot.

Szolmizálás.

1) Elõször meg kell állapítani a hangmagasságot. A tanár egy szolmizációs hangot mutat a táblán. Az osztály fele csak akkor énekel, amikor a "szó" hangra mutat, a másik fele pedig akkor, amikor a "mi" hangra.

2) Két részre osztjuk az osztályt. Mutatjuk a kézjeleket: az egyik csoport a kérdést énekli, a másik a választ.

Hallásfejlesztés.

1) A tanár egy szolmizációs hangra mutat a táblán. Úgy kell felírni a hangokat a táblára, hogy látszódjon, a "szó" hang a magasabb hang. Dallammotívumokat kell mutatni. A tanulók látják ezeket a motívumokat, memorizálják, majd kézjelekkel visszaéneklik.

2) A tanár két, három, vagy négy kézjelet mutat az osztálynak. A tanulók megnézik, memorizálják, majd elszolmizálják ezeket a mintákat.

3) A tanár két, három, vagy négy dallammintát játszik vagy dúdol. Megkérhetünk egy önként jelentkezõ tanulót, hogy énekelje vissza a dallamot szolmizálva és kézjelekkel.

Élõ zongora: egy tanulót, vagy egy kis csoportot kiválasztunk. Mindenki egy szolmizációs hangot képvisel. A tanár kitalál egy dallamot és az egyénekre, vagy a csoportra mutat, aki(k) megszólaltatja(k) a saját hangot.

Diktálás. Különbözõ színû ceruzákat vagy krétákat lehet különbözõ szolmizációs hangok jelképezésére használni. Például: a "szó" hang piros, a "mi" hang kék színû ceruza.

MÁSODIK LECKE

A lecke élén a Humility kezdetû dal áll. Ezt a dalt kell megtanulniuk a gyerekeknek. A dalon a "lá" hangot akarják tudatosítani a szerzõk. A ritmus terén a negyed szünettel, az ütemvonallal, az ütem fogalmával és a kettes ütemmel ismerkednek meg a gyerekek ebben a leckében. A kettes ütem vezénylésének tanulását összekapcsolják a lecke elején álló dallal, a Humilty-vel. Az új tananyagokhoz (dallam és ritmus) az elõzõ leckében ismertetett olvasógyakorlatokhoz, ritmusgyakorlatokhoz hasonló gyakorló feladatok tartoznak.

HARMADIK LECKE

A lecke elején az USA himnusza, a Star Spangled Banner áll. A "dó" hangot tudatosítják a szerzõk ezzel a dallammal. Új dalt is tanulnak a gyerekek (Jack Be Nimble). Ettõl a leckétõl kezdve áttérnek a szerzõk a nyolcadpár hagyományos írásmódjára, ahol már nem gömbölyödõ ívekkel kötik össze a két hangot, hanem, ahogy mi is írjuk, szögletesen. A gyerekek megismerkednek a vonalrendszer fogalmával. Elõször csak három vonalat használnak. Elhelyezik az eddig megismert

hangokat a háromvonalas vonalrendszerben. Megtanulnak tájékozódni a vonalrendszerben (vonal-vonalköz logikai rendszere). Ebben a leckében is szerepelnek a tanultakat elmélyítõ olvasógyakorlatok és ritmusgyakorlatok.

NEGYEDIK LECKE

Ebben a leckében a "ré" hanggal ismerkednek meg a gyerekek a The Camptown Races kezdetû dalon. A leckében szereplõ másik dal a "Coral" (O Sailor, Come Ashore), amelyet utószolmizálásra javasolnak felhasználni a szerzõk. Az elõzõ leckében megismert vonalrendszert kiegészítik, és most már a teljes, ötvonalas rendszert használják a gyerekek. Új ritmusértékkel is megismerkednek a tanulók. A Brother John kezdetû dalból ritmuselvonással jutnak el a félérték megtanulásáig. Ebben a leckében is találnunk olvasógyakorlatokat és ritmusgyakorlatokat.

ÖTÖDIK LECKE

A lecke elején az eddig tanult hangok kézjeleit ismétlik át. Ezután a többszólamú éneklés bevezetése következik. Ritmus osztinátókkal és ritmuskánonokkal foglalkoznak a gyerekek. Ismét elõkerül a notáció kérdésköre. Megtanulják a gyerekek, hogy egy hangnak feje és szára van, valamint azt, hogy vannak vonalon elhelyezkedõ hangok és vonalközben található hangok. Megtanulják a gyerekek a helyes kottaírást is: mikor kell lefelé, és mikor kell felfelé húzni egy hang szárát. Ebben a leckében inkább a felsorolt elméleti ismeretek dominálnak, így egyéb gyakorlatok nem igazán kerültek ebbe a fejezetbe.

HATODIK LECKE

Az új dal a Who Has Seen The Wind. Ezen a dalon az "alsó lá" hangot fogják megtanulni a gyerekek. A ritmusértékek közül újonnan az egyedülálló/magányos nyolcaddal és szünetével ismerkednek meg a tanulók. Továbbra is gyakorolják a ritmusosztinátót és a rimuskánont. Az új hangot, az "alsó lá"-t elhelyezik a vonalrendszerben. A lecke végén lapról olvasásra találunk egyszerû feladatokat. A leckét itt is különbözõ gyakorló feladatok teszik teljessé.

HETEDIK LECKE

A lecke központi anyaga a pentatóniával való megismerkedés. Ritmus terén a hármas ütem jelent újdonságot. A Lovely Evening kezdetû dalon ismerik meg a gyerekek az új ütemfajtát. A hármas ütem vezénylését is megtanulják. Néhány alapvetõ zenei szakkifejezéssel is megismerkednek a tanulók: piano, forte, crescendo (és jele), decrescendo (és jele). Egyszerû gyakorlatok is kötõdnek az újonnan tanult fogalmakhoz.

NYOLCADIK LECKE

Az Old Folks at Home kezdetû dalon a "felsõ dó" hangot tanulják meg a gyerekek. Külön foglalkoznak a dó-pentaton skálával. Az új hangot elhelyezik a

vonalrendszerben is. A ritmusgyakorlatoknál újdonságot jelent, hogy már háromszólamú ritmusgyakorlatokkal is foglalkoznak az órán. Zeneelméletbõl a dúr hármashangzattal bõvítik a gyerekek az ismereteiket. A zenei szakkifejezések közül a mezzo szó jelentésével és a hozzá kapcsolódó fogalmakkal (mezzopiano, mezzoforte) ismerkednek meg. (A piano és a forte jelentését az elõzõ leckébõl már ismerik a tanulók.) A lapról olvasásra szánt feladatokat az eddig tanult dinamikai jelekkel egészítik ki a kottapéldákban.

KILENCEDIK LECKE

A Li'l Liza kezdetû dalon az "alsó lá" és "alsó szó" hangokat emelik ki, valamint a szinkópát mutatják be a gyerekeknek. A lecke a szokásosnál kevesebb új anyagot tartalmaz, de a szokásosnál több benne a gyakorló feladat.

TIZEDIK LECKE

A Four in a Boat kezdetû dalon a dó-akkordot és a lá-akkordot tanulják meg a gyerekek. Ebben a leckében megismerkednek továbbá a "felsõ ré" és a "felsõ mi" hangokkal. Két, illetve három szólamban énekelnek már a tanulók. Erre a leckére is inkább a kevesebb új ismeret, és több gyakorlás a jellemzõ.

TIZENEGYEDIK LECKE

Az új dalon (Colorado Trail) a négyes ütemet tanulják meg a gyerekek. A vezénylés megtanulása is szerepel a feladatok között. Új hangértékként az egész értéket tanítják meg a szerzõk. Nagy táblázatban foglalják össze a ritmusértékeket és szüneteiket az egész értéktõl kezdve a nyolcadértékekig. A leckét gyakorló feladatok egészítik ki.

TIZENKETTEDIK LECKE

Az újonnan megtanulandó dal a Pretty Saro. Ezután pentaton skálákat szerkesztenek a gyerekek (lá-, dó-, ré-, mi-, szó-pentaton skálákat elõször fel, majd le). Ritmikai ismereteiket a felütés fogalmával egészítik ki a tanulók. Néhány gyakorló feladat eben a leckében is található.

„UTÓSZÓ"

A szerzõk úgy gondolták, hogy a 12. lecke befejezésével elérhetõek a Jel és hangzás céljai. A zene különbözõ elemeivel, ezen belül is különösen a pentaton skálával, és a dúr-moll rendszer alapjával foglalkoztak a tanulók. A következõ könyv leckéiben a dúr és a moll hangnemek, a hallás és a kottázás fejlesztése, a módosított hangok és a moduláció lesznek a hangsúlyos témakörök. Több lesz a többszólamú éneklés az új könyvben, hiszen a jó intonáció ezzel fejlõdik a legjobban. A következõ kötetben is az itt elsõben ismertetett koncepciót követik majd a szerzõk: a fõ cél a hallás fejlesztése lesz.[17]

[17] A szerzõk, amint az utószóból kiderül, tervezték a tankönyv második kötetét, de az valószínûleg nem készült el. Eddigi kutatásaim során nem találkoztam semmilyen adattal, amely erre a második kötetre vonatkozott volna. John Bauer professzor úr, valamint Sharon L. McElveen, Darázs Árpád volt hallgatója sem emlékszik, hogy lett volna folytatása ennek a kötetnek

Szilágyiné Hodossy Zsuzsanna:

IDEGEN NYELVET TANÍTÓ PEDAGÓGUSOK KÉPZÉSÉRÕL

1. Korai idegennyelv-oktatás a magyar közoktatásban

Az ötvenes évektõl a technika, a tudományok fejlõdésének köszönhetõen világszerte elõtérbe került az idegen nyelvek és a természettudományok oktatásának kérdése a közoktatásban. Az idegennyelv-tudás a nemzetközi kommunikáció, a megértésre és megértettségre való törekvés, a kulturális orientáció, az internacionális analfabétizmus megszüntetésének eszköze lett.

A magyarországi kisgyermekkori idegennyelv-oktatási kísérletek a külföldi kezdeményezésektõl kaptak indíttatást.

Amerikában az elemi iskolában bevezették az addig nem is tanított idegen nyelvek oktatását. Az iskolákat nyelvi laboratóriumokkal szerelték fel az audio-lingvális módszernek megfelelõen. A nyelvtanulás a globális egymásértés egyik fontos eszközeként kapott szerepet.

A Szovjetunióban 1948-tól mûködtek idegen nyelvû iskolák, számuk az ötvenes években megsokszorozódott. Ezekben az iskolákban 2. osztálytól kezdõdött a nyelvtanítás, magas óraszámban tanulták a nyelvet, és bizonyos tantárgyakat idegen nyelven tanítottak. A nyelvi órákon 2 és néha 3 csoportban dolgoztak. Az iskolába felvételi vizsga alapján lehetett bekerülni, iskolaorvosok is megvizsgálták a gyerekeket, hogy fizikailag is bírják a többletterhelést. (Tálasi. 1967. p. 11.)

Az UNESCO programjain keresztül Magyarországra is eljutottak az idegennyelv-oktatás világméretû reformjának hírei. 1953-ban Magyarország, bár 1948- óta tagja volt, nem vett részt ezen a konferencián. Párizsban az élõnyelvek tanításának és a nemzetközi egymásértés összefüggéseinek kérdéseirõl tartottak konferenciát. (UNESCO. 1953.)

Az 1962-ben, Hamburgban megrendezett UNESCO konferencia a kisgyermekkori idegennyelv-oktatás tudományos és gyakorlati kérdéseit választotta témájául. Ezen a konferencián megállapították, hogy a második nyelv tanítása elkezdõdhet akár az óvodában is, megfogalmazták a második nyelv korábbi bevezetésének indokait, beszámoltak a kísérletekrõl és azok tapasztalatairól, irányelveket adtak ki a további kutatásokhoz. (Stern. 1963.)

Magyarországon az alkalmazott nyelvészeti kutatások egyik kiemelt témája lett a kisgyermekkori idegennyelv-oktatás (Lengyel. 1996). Az ötvenes évektõl elõször